

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län, gränspolisavdelningen,
för genomförandet av ett alkoholutandningsprov**

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Stockholms län, gränspolisavdelningen, för handläggningen av ett ärende om rattfylleri.

Utredning

Handlingar i Åklagarmyndighetens, Norrorts åklagarkammare i Stockholm, ärende C01-1-3213-05 infordrades och granskades. Av dessa framgick bl.a. följande. I samband med en trafikolycka den 12 maj 2005 vid rondellen Nybygget vid Arlanda blev en bilförare misstänkt för rattfylleri. Denne togs därför med till Arlanda polisstation och ett alkoholutandningsprov togs med en s.k. Evidenzer. Överst i analysprotokollet antecknades att BB var provtagare men protokollet undertecknades sedan av den egentlige provtagaren, inspektören CC, som också intygade att provtagningen skett i enlighet med Rikspolisstyrelsens föreskrifter på området. I en promemoria, upprättad av inspektören DD (instruktör på Evidenzern), noterades att CC inte var godkänd som provtagare. Åtal väcktes därefter mot bilföraren för rattfylleri. Åtalet ogillades av Sollentuna tingsrätt bl.a. med hänvisning till att provtagningen hade utförts av en icke behörig polisman. – Under utredningen har sedermera kommit fram att Svea Hovrätt ändrade tingsrättens dom och dömde bilföraren för rattfylleri samt att Högsta domstolen inte meddelade prövnings-tillstånd i målet.

Muntliga upplysningar inhämtades från CC som uppgav bl.a. följande. Han har genomgått utbildning för användning av Evidenzern men inte fått ett formellt godkännande att använda denna. Han utförde den aktuella provtagningen efter att en kollega, BB, loggat in i systemet. CC fick den uppfattningen att BB gav honom tillstånd att använda dennes inloggning för att kunna utföra provtagningen. Han kände inte till om BB visste om att han inte var behörig att använda systemet. CC underställde stationsbefälet EE provresultatet och hon hade inte några invändningar mot provtagningen.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av provtagningen i ärendet.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren FF) kom in med yttrande till vilket var fogat upplysningar från avdelningschefen vid gränspolisavdelningen GG (här utelämnade). EE kom därefter in med upplysningar.

EE uppgav följande.

Den aktuella dagen tjänstgjorde jag kvällstur som stationsbefäl (SB). Jag skulle avlösa CC som svarade som dagtjänstgörande SB.

Under vår överlämning meddelade KC-operatören, att en mindre trafikolycka skett och att det fanns misstanke om rattfylleri på den ene av förarna, som medtagits för ev. utandningsprov. Han omtalade också att det var stora inloggningsproblem med Evidenzern, efter att programvaran bytts ut. Han hade själv misslyckats tidigare i veckan – är en av de som ”intervallserver” maskinen – och då fått sitt kort låst i flera dagar, innan han kunnat få hjälp med upplåsning av IT-ansvarige.

KC-operatören visste också, att av övrig utbildad personal som provat inloggning, fanns bara en som lyckats (BB).

BB fanns i tjänst denna dag, dock inte tillgänglig, då han genomförde kompetensbevarande utbildning i egenskap av bombskyddstekniker. CC i sin tur berättade, att han överhuvudtaget inte fått behörigheten till Evidenzern inlagd på sitt kort, p.g.a. en administrativ miss från Trafikenheten Södertörn, där han tjänstgjorde innan han kom till Arlanda. Detta trots att han genomgått ”vakthavande befälsutbildningen, utfört hundratals provtagningar och dessutom fungerat som instruktör på maskinen”. Vår IT-ansvarige jobbade med att reda ut detta med Södertörns dito.

Jag själv, som skulle tjänstgöra hela helgen, ville inte riskera att få mitt datakort låst. KC-operatörens ville jag inte heller riskera, eftersom han var den ende i tjänst med STORM-behörighet (HR-rutinen). För att säkerställa provtagningen, försökte jag nå IT-ansvarige, dock utan att lyckas.

I det läget insåg jag att vi inte skulle kunna utföra provet, utan kontaktade SB i Norrort för att få hjälp med det. Vi kom överens om att föra över den misstänkte dit.

När BB strax efter kom in på polisstationen, för att komplettera uttagen bomb-skyddsutrustning, såg jag en annan möjlig lösning av det uppkomna problemet. Även om jag inte kunde disponera BB, så kunde jag disponera hans kort.

Tanken att CC:s behörighet skulle utgöra en del av problemet, utan att en ev. begränsning meddelats oss i SB-gruppen, föll mig aldrig in. CC och jag kom överens om att jag skulle överta SB/FU-ledarrollen som planerat och att hans tjänst skulle utsträckas tills han handlagt utredningen klart.

Det resonemanget byggde på att vi var likvärdiga, avseende behörighet/befogenhet. Om jag haft en misstanke om att så inte var fallet, hade jag fördelat arbetsuppgifterna tvärtom. CC hade kvarstannat som SB/FU-ledare och jag hade tagit utredningen.

Mina avväganden kom istället att gälla användandet av annans kort. BB själv var tveksam till att låna ut sitt kort, men godtog min försäkran, att jag tog fullt ansvar för det. Jag gjorde bedömningen att jag, med hänsyn till rådande omständigheter och den olägenhet transporterandet till Sollentuna skulle förorsaka den misstänkte, kunde fatta ett sådant beslut.

Vidare skulle CC göra en tjänsteanteckning samt informera den misstänkte om, varför det stod två olika namn på rapporten. Så skedde, utan erinran från den misstänkte.

I början av kommande vecka fick jag vetskap om att CC var att anse som obehörig provtagare. Min chef var underrättad, så jag vidtog inga andra åtgärder än att efterhöra om jag skulle göra en skriftlig redogörelse över det inträffade – det ansågs inte

nödvändigt – samt att ta del av den sammanställning över behöriga Evidenzerprovtagare, som distribuerats till SB.

Polismyndigheten gjorde i huvudsak följande bedömning.

Polismyndigheten kan konstatera att det självklart inte är meningen att någon annan än den som är behörig att utföra prov med Evidenzer skall utföra provet och att det är oacceptabelt att en behörig person loggar in i datasystemet och att någon annan därefter utför själva provtagningen. Behörighetskravet för användandet av Evidenzer framgår tydligt i RPS föreskrifter i FAP 333-2 och innebär i praktiken att endast den med tilldelad behörighet kan logga in i datasystemet för att använda bevisinstrumentet. Föreskrifterna är tydliga och den tekniska lösningen med inloggning är säker. Det åligger var och en som skall utföra provtagning med Evidenzer att följa reglerna.

Polismyndigheten ser, i likhet med Gränspolisavdelningen, mycket allvarligt på det inträffade. Myndigheten kan konstatera att Gränspolisavdelningen har vidtagit åtgärder med anledning av det inträffade genom att lägga särskild vikt vid frågorna om formalia och dokumentation i sin lokala utbildning om hanteringen av Evidenzer.

När det gäller behörighetskravet för användandet av Evidenzer anser Polismyndigheten att detta framgår tydligt i RPS föreskrifter i FAP 333-2. Vidare anser myndigheten att säkerheten i datasystemet som medför att endast behöriga personer kan få tillgång till systemet är tillräcklig. I det aktuella fallet har behörighetskravet kringgåts genom att en obehörig person genomförde provtagningen när det var en behörig person som var inloggad i datasystemet. Polismyndigheten anser att den som var ansvarig för ärendet och som fattade beslutet om provtagning, dvs. stationsbefälet, borde ha vidtagit åtgärder för att rätta till felet, antingen genom att se till att en behörig person utförde ett nytt bevisprov med Evidenzern eller att blodprov togs. Det kan aldrig accepteras att behörighetsreglerna kringgås genom att provtagning genomförs av någon annan än den som är inloggad i datasystemet.

Polismyndigheten anser sammanfattningsvis att det är allvarligt att behörighetskravet har kringgåts. Myndigheten anser dock att RPS föreskrifter är tillräckligt utförliga och tydliga samt att datasäkerhetssystemet är tillräckligt säkert. Myndigheten anser vidare att Gränspolisavdelningens vidtagna åtgärder vad gäller sin lokala utbildning i hanteringen av Evidenzer är tillfyllest. Mot denna bakgrund och med det påpekande som framförts ovan anser myndigheten att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas med anledning av ärendet.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Enligt 1 § lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov får alkoholutandningsprov tas på den som skäligen kan misstänkas för brott som avses i 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott om provet kan ha betydelse för utredning om brottet. Vidare framgår att alkoholutandningsprov tas av polisman.

Enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter om alkoholutandningsprov med sållningsinstrument och bevisinstrument m.m. krävs viss behörighet för att utnyttja det aktuella systemet för alkoholutandningsprov och endast en polis som med godkänt resultat har genomgått särskild utbildning för provtagare är behörig att använda bevisinstrument för provtagning (se särskilt 13 och 22 §§ i FAP 333-2).

Genom utredningen är klarlagt att CC saknade behörighet att utföra provtagning med bevisinstrumentet Evidenzer, men att han ändå utförde en sådan, efter att en annan person loggat in i systemet. Vidare intygade han att provtagningen skett i

enlighet med Rikspolisstyrelsens föreskrifter på området. Det har också kommit fram att EE godkände förfarandet, trots att CC hade upplyst henne om att han saknade den formella behörighet som krävdes.

Det kan konstateras att polisens tagande av alkoholutandningsprov är omgärdat av ett tydligt regelverk vad exempelvis gäller de behörighetskrav som krävs för att använda bevisinstrumentet Evidenzern, och att det således inte var oklarheter i föreskrifterna som bidrog till den uppkomna situationen. Enligt min mening kan den i stället tillskrivas det förhållandet att CC, mot bättre vetande, kringgick det regelverk som finns på området, och att EE inte vidtog några åtgärder för att rätta till felet. Både CC och EE har genom sitt agerande visat bristande omdöme i sin handläggning av provtagningen. Som framgått har polismyndigheten, i likhet med gränspolisavdelningen, sett mycket allvarligt på det inträffade. Jag instämmer i denna bedömning, och noterar samtidigt att åtgärder vidtagits för att undvika att något liknande inträffar i framtiden.

Vad som i övrigt framkommit i ärendet föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.